

Filosof, křesťán a kritický občan Ladislav Hejdánek

Martin Šimsa

in: Křesťanská revue, 87, 2020, n. 2, p. 7–8

in: Křesťanská revue, 87, 2020, č. 2, str. 7–8

◆ nekrolog, česky, vznik: květen 2020 ◆ web

◆ obituary, Czech, origin: květen 2020 ◆ web

Filosof, křesťan a kritický občan Ladislav Hejdánek | Martin Šimsa

Křesťanská revue č. 2/2020

Zasvětil svůj život filosofii, již rozuměl po vzoru svého učitele Emanuela Rádla jako lásce k pravdě. Láska k pravdě v jeho pojetí byla podobně jako v případě jeho učitele kritickým přezkoumáváním myšlení filosofického, vědeckého i běžného občanského a lidského. Už za války v 15 letech se mu dostala do ruky Rádlova Útěcha z filosofie, kterou opsal na stroji v několika kopiích a jak sám později říkal: „Dostala se mi pod kůži.“ S Rádlovým působením a dílem a také s dílem Masaryka se po válce setkával v Akademické Ymce, kde potkal své pozdější učitele J. L. Hromádku, J. B. Součka, J. B. Kozáka, Boženu Komárkovou a Jana Patočku, ale také svoje pozdější celoživotní přátele a spolupracovníky Jakuba Trojana, Jana Šimsu, Milana Balabána, Alfréda Kocába, Jana Čapka, Bedřicha Löwensteina a mnoho dalších. Akademická Ymka byla demokratická křesťanská ekumenická organizace vysokoškolské mládeže, kde se setkávali protestanté, katolíci, Židé, ale i komunisté.

Druhé hlavní Hejdánkovo téma vedle pravdy byla víra. Víru interpretoval ne nábožensky, ale filosoficky či antropologicky, tedy jako zaměření do budoucna, jako spolehnutí na něco, co není, ale co by mohlo a mělo být, co přichází či mělo by přicházet z budoucna. Víru chápal jednak abrahamovsky, tedy jako vyjití do neznáma, na zavolání, do zaslíbené země, za druhé absolutně, tedy ne jako víru v něco, „v Boha“, „v Ježíše“, ale víru bez předmětu – věřit tak, jak věřil Ježíš (Bonhoeffer, Ebeling). Také pro Hejdánka víra znamenala opak strachu – „neboj se, toliko věř“. Z budoucna přichází „nepředmětná“ pravda, a pokud její hlas zaslechneme a jednáme, může se uplatnit a platit v našem předmětném světě. Pravda je v Hejdánkově terminologii „ryzí nepředmětnost“. Hejdánek se pravdu i víru pokouší uchopit prostřednictvím méontologie (věda o ne-joucím, ne-předmětném) ne-předmětně, tedy ne jako to, co „je“, ale jako to, co „není“. V tomto svém promýšlení ne-předmětného byl inspirován Patočkou, zejména Patočkou v období negativního platonismu. Ale Hejdánek více než Patočka trval na křesťanské či přesněji evangelické proměně řeckého filosofického myšlení, které je příliš zaměřeno na to, co „je“, tedy na to „předmětné“, kdežto podle Hejdánka jde o to, co „není“, tedy ani není předmětné. Vedle méontologie Hejdánek systematicky rozpracovával i filosofickou fyziku, etiku a politiku. Hejdánkovo myšlení bylo vedle české filosofické tradice poznamenáno také fenomenologií (Husserl, Patočka, Teilhard de Chardin), existenciální filosofií (Jaspers, Heidegger), procesuálním realismem (Whitehead) i marxismem (Marx, Kosík). Hejdánek se jako jeden z mála českých filosofů 20. století pokusil o vytvoření vlastní systematické filosofie.

Hejdánkovo pojetí pravdy a víry se osvědčovalo také v jeho občanském, kulturním a společenském životě. Ladislav Hejdánek měl velmi blízko ke Křesťanské revui, stejně jako k jejím zakladatelům Emanuelu Rádlovi a Josefu L. Hromádkovi. Nepřekvapí proto, že svůj první článek „Člověk a dějiny“ publikoval v roce 1949 ještě jako student Filosofické fakulty UK právě v Křesťanské revui (KR 16, 1949, č. 1, s. 42–47). Hejdánkův příspěvek je do roku 1968 téměř v každém jejím ročníku (napočítali jsme jich 22). Spolupráci mohl však obnovit až od roku 1990. V letech 1995 až 2005 byl Ladislav Hejdánek člen redakční rady Křesťanské revue. Po roce 1990 zde uveřejnil 47 příspěvků.

Studium filosofie ukončil v roce 1952, kdy mu bylo umožněno jako veřejně deklarovanému levicově orientovanému ne-marxistovi (sám se považoval za socialistu v Masarykově smyslu) dostudovat, ale už ne nastoupit na nějaké akademické či učitelské místo.

Převážnou část svého života proto filosofoval kriticky, neortodoxně, na okraji společnosti mimo akademické instituce, tedy v kotelnách a v bytových seminářích. Pouze v letech 1968–1971 mohl odborně pracovat ve Filosofickém ústavu, kam byl přijat na doporučení Jana Patočky, a až po roce 1989 mohl začít přednášet na Filosofické a Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Angažoval se v evangelickém reformním hnutí Nová orientace (1958–1975), v nemarxistickém kulturně a sociálně teoretickém časopisu Tvář (1963–65, 1968–69), v ekumenickém semináři, oficiálně vedeném Hromádkou a Součkem, neoficiálně Hejdánkem, Jiřím Němcem, Václavem Freiem a Janem Sokolem, kde se setkal a vedl dialog s ekumenicky orientovanými katolíky i s marxisty, dále také v letákové akci k volbám v roce 1971, kterou organizovali Jaroslav Šabata a Jan Tesař a v jejímž rámci se dostal do vězení spolu s Mirkem Dusem, Jiřím Jiráskem a na několik dní i s manželkou Hedou, která při něm věrně celý život stála. Působil rovněž v Chartě 77 (1977–1989), kde dvakrát vykonával funkci mluvčího. V sedmdesátých a osmdesátých letech vedl filosofické semináře nejprve pro studenty evangelické teologie, posléze je otevřel všem zájemcům, a začali tedy přijíždět přední západní filosofové z celého světa, včetně Paula Ricouera, Jean Paul Vernanta, Richarda Rortyho, Rogera Scrutona, Jacquese Derridy, Thomase Nagela a mnoha dalších. V roce 1985 založil samizdatové nakladatelství Oikuméné a samizdatový filosofický časopis Reflexe. V roce 1987 stál u zrodu obnovení samizdatových Lidových novin. Publikoval řadu článků a knih, které vyšly po roce 1989: Filosofie a víra, Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, Dopisy příteli, Setkání a odstup, Úvod do filosofování (napsal ve vězení), O umění, Havel je uhlík, Čeho je zapotřebí, Češi a Evropa.

Ladislav Hejdánek zemřel 28. dubna 2020.

Autor učí filosofii na filozofické fakultě UJEP v Ústí nad Labem.